

**Janusz Gmitruk, *Bolesław Ścibiorek: biografia niezłomnego wiciarza,*
Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego,
Warszawa 2018, ss. 178.**

Książka *Bolesław Ścibiorek: biografia niezłomnego wiciarza* została wydana przez Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, placówkę o licznym dorobku edytorskim. Jej Autorem jest dr Janusz Gmitruk, historyk, dyrektor Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Zakładu Historii Ruchu Ludowego i prezes Zarządu Głównego Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego, autor licznych książek i publikacji naukowych.

Publikacja ukazała się w 2018 roku w 90. rocznicę powstania Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”. Autor przybliżając tę organizację napisał: „»Wici« zrodziły się w 1928 roku z buntu przeciwko chłopskiej nędzy. Ich genezą były marzenia o wydzwignięciu warstwy chłopskiej z biedy i stworzeniu dla mieszkańców polskich wsi warunków bytu godnych ludzi. U podstaw decyzji o powołaniu Związku legło dążenie do niezależności organizacyjnej i ideowej młodzieży wiejskiej. Legenda ZMW RP »Wici« wrosła na trwałe w polską historię zarówno ruchu młodowiejskiego, jak i ruchu ludowego. Dorobek organizacyjny, ideowy i programowy »Wici« był wyłączną zasługą młodych chłopów. Tworzyli oni swój Związek samodzielnie i spontanicznie, bez państwowych dotacji, bez pomocy innych organizacji i władz administracyjnych, a często wręcz wbrew im. Działacze ZMW RP utworzyli nie tylko wzorcowy model w pełni demokratycznej organizacji wiejskiej, ale ukształtowali osobowość wiciarza – działacza wyrobionego politycznie, o wysokiej postawie moralnej, otwartego dla postępu i sprawiedliwości społecznej. Słowa »Wici« i wiciarze były wyróżnikiem dla wielu działaczy wiejskich, którzy wpisali się w polskie dzieje jako wiciowe pokolenie chłopów. W chwilach największej próby dla politycznego ruchu ludowego – w czasie rozłamu w roku 1935, w latach okupacji 1939–1945 w szeregach Batalionów Chłopskich i Ludowego Związku Kobiet, po zakończeniu wojny w Polskim Stronnictwie Ludowym – właśnie wiciarze decydowali o sukcesach ruchu ludowego, unicestwionych przemocą przez komunistyczny reżim. Oni też wiele lat później przenieśli prawdziwe idee i historyczne tradycje polskiego ruchu ludowego do wolnej po roku 1989 Polski” (s. 9–10).

Książka została poprzedzona *Przedmową* (s. 7–10). Autor zasygnalizował w niej najważniejsze wydarzenia z życia Bolesława Ścibiorka, które miały zasadniczy wpływ na jego postawę ideową i zawodową. Czytamy tam m.in., że: „Bohater tej publikacji – Bolesław Ścibiorek (1906–1945) – był wiciarzem i ludowcem o zdecydowanie demokratycznych poglądach. Był też wspaniałym pedagogiem

i wychowawcą młodzieży. Jako nauczyciel szkół wiejskich pozostawił niezatarte wspomnienia w pamięci wychowanków” (s. 7). Janusz Gmitruk zasygnalizował też, że przygotowując publikację nie nastęczało większych trudności dokonanie zastawienia faktów i dat w życiorysie tego ludowca. Bardziej skomplikowane jest wyświetlenie i zrozumienie politycznych postaw i decyzji, tak ważnych dla oceny tej postaci. Najwięcej jednakże kontrowersji wywołuje sprawa okoliczności i sprawców jego tragicznej śmierci. Bolesław Ścibiorek został skrytobójczo zamordowany 5 grudnia 1945 r. w prywatnym mieszkaniu w Łodzi (s. 8–9).

Zasadniczą część publikacji stanowi część biograficzna zatytułowana *Życie i działalność Bolesława Ścibiorka* (s. 11–73). Autor szczegółowo przybliżył w niej życie, działalność i tragiczną śmierć tego przedstawiciela wiciowego pokolenia chłopów. Zarysowane zostaje także szeroko tło społeczne i polityczne, co ułatwia zrozumienie kolei jego losów.

Czytając publikację szczegółowo poznajemy miejsce urodzenia i kolejne okresy jego życia spędzane głównie na ziemi łódzkiej. Bolesław Ścibiorek urodził się w 1906 roku we wsi Łaznow w powiecie brzezińskim w rodzinie chłopskiej. Jego rodzice to Jan (kował), syn Mariana i Franciszka z domu Jałmuż (rolniczka), córka Józefa. Miał dwie siostry – Józefę i Wacławę. Ojciec Jan należał do świątliwych mieszkańców Łaznowa, dbał o zapewnienie przyszłości dla syna. W roku 1919 Bolesław Ścibiorek został wysłany na naukę do Progimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w pobliskim Będkowie. Ukończył naukę w 1919 roku, a po wakacjach wstąpił do Seminarium Nauczycielskiego im. E. Estkowskiego w Łodzi. Seminarium ukończył maturą w 1922 roku po trzech latach nauki, wcześniej o jeden rok, dzięki zdolnościom i ciężkiej pracy, ponieważ po śmierci ojca sytuacja rodziny zdecydowanie się pogorszyła. Następnie wstąpił na Wyższy Kurs Nauczycielski w Warszawie. Z maturą seminaryjną, jako dyplomowany nauczyciel, w wieku 16 lat, B. Ścibiorek wrócił do Łaznowa. Przez cały rok przebywał w domu rodzinnym, gdzie pracował w gospodarstwie i intensywnie doksztalał się. Pracował społecznie. Był za młody, aby objąć samodzielną posesję. Miał tylko 16 lat. Sam był harcerzem, więc dla młodzieży szkolnej zorganizował drużynę harcerską, jedną z pierwszych działających na terenie wiejskim. Organizował pracę wychowawczą, biwaki, wycieczki. Z młodzieżą starszą skupioną w kole młodzieży wiejskiej utworzył amatorski teatr. Założył z dużym nakładem sił świetlicę Koła Centralnego Związku Młodzieży Wiejskiej. Praca w CZMW na terenie wsi zapoczątkowana w 1922 roku stała się w przyszłości jednym z głównych celów jego życia.

Jesienią 1923 r. zaczął się kolejny ważny etap w życiu Ścibiorka. Jako siedemnastoletni chłopak wyruszył z Łaznowa, aby objąć pierwszą posesję najpierw w Retkini, a następnie w Konstancynie pod Łodzią, gdzie pracował jako nauczyciel, by po pewnym czasie objąć funkcję kierownika 7-klasowej szkoły powszechnej.

Od 1928 r. Bolesław Ścibiorek działał w Łódzkim Związku Młodzieży Wiejskiej. Od 27 kwietnia 1930 r. wszedł w skład Zarządu Wojewódzkiego ZMW RP „Wici”. W dniu 28 czerwca 1931 r. wybrany został na prezesa wojewódzkiego „Wici”. Po rocznej kadencji, od 13 listopada 1932 r. przez dwa następne lata, do 1934 r., był członkiem Zarządu Wojewódzkiego. Prowadził aktywną działalność organizacyjną w terenie.

Po reformie jędrzejewiczowskiej z 1932 r., gdy zaostrzone zostało kryterium polityczne – wymagano bowiem lojalności nauczyciela wobec reżimu sanacyjnego, Bolesław Ścibiorek był represjonowany. W stosunku do nauczycieli o bardzo radykalnych poglądach stosowano metodę przenoszenia do pracy w najdalsze zakątki kraju, w środowisko im zupełnie nieznane. Wtedy następowało zupełne odcięcie od kół ZMW RP „Wici”. Przeniesieni nauczyciele, kiedy poznali środowisko, zostali zaakceptowani, nawiązali kontakty społeczne, byli przenoszeni dalej. Za współpracę z ZMW RP „Wici” Ścibiorek został przeniesiony z Konstątkowa do osady Jezów, gdzie 1 kwietnia 1933 r. objął stanowisko kierownika 7-klasowej szkoły. Aktywnie pracował tam na rzecz szkoły i środowiska.

Po wybuchu wojny we wrześniu 1939 roku Bolesław Ścibiorek był łącznikiem konspiracyjnego ruchu podziemnego z organizującymi się strukturami Związku Walki Zbrojnej. Walczył w szeregach Batalionów Chłopskich, a w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego pełnił obowiązki szefa Kierownictwa Walki Cywilnej na województwo łódzkie.

Po wyzwoleniu w 1945 r. Ścibiorek był początkowo wielkim entuzjastą nowej rzeczywistości. Objął funkcję prezesa Tymczasowego Zarządu Głównego, a następnie sekretarza Zarządu Głównego Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”. Włączył się też w działalność powołanego jesienią 1944 r. na Lubelszczyźnie Stronnictwa Ludowego, które z lewicą rewolucyjną realizowało program Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Był członkiem Rady Naczelnej Stronnictwa Ludowego i posłem do Krajowej Rady Narodowej.

Wkrótce jednak w obliczu zaistniałej powojennej rzeczywistości Ścibiorek stanął przed poważnym dylematem, jaką drogą iść. Miał wielu przyjaciół w powołanym 22 sierpnia 1945 r. Polskim Stronnictwie Ludowym, składającym się z działaczy Stronnictwa Ludowego „Roch” i żołnierzy Batalionów Chłopskich. To opozycyjne wobec komunistycznych władz ugrupowanie polityczne o bogatej tradycji walki o wolność i demokrację było w tym czasie wielką nadzieją narodu polskiego.

W listopadzie 1945 r. Ścibiorek wraz z grupą Stanisława Bańczyka przystąpił do kierowanego przez Stanisława Mikołajczyka Polskiego Stronnictwa Ludowego, w którym objął funkcję zastępcy naczelnego sekretarza. Wkrótce po tym – 5 grudnia 1945 r. został skrytobójczo zamordowany w swym prywatnym mieszkaniu w Łodzi.

Pogrzeb Bolesława Ścibiorka był wielką manifestacją polityczną, hołdem wsi i miasta dla ludowego męczennika. Odbыл się we wtorek, dnia 11 grudnia 1945 r. Uroczystości pogrzebowe organizował Stefan Ignar.

Zbrodnia ta, jej okoliczności i sprawcy do dziś budzą wiele kontrowersji. Bolesław Ścibiorek stał się – obok Władysława Kojdra i Narcyza Wiatra – symbolem martyrologii Polskiego Stronnictwa Ludowego w okresie powojennym.

Cenne jest, że biografia Bolesława Ścibiorka uzupełniona została wyborem jego publicystyki (s. 75–123), wspomnieniami i dokumentami (s. 125–167) oraz skromnym niestety zachowanym materiałem ilustracyjnym dotyczącym jego osoby. Materiały ilustracyjne pochodzą ze zbiorów Zakładu Historii Ruchu Ludowego.

Należy podkreślić, że książka *Bolesław Ścibiorek: biografia niezłomnego wiciarza* powstała w oparciu o źródła różnej proveniencji. Wykorzystana została także prasa: „Wici” z lat 1931–1932, „Gazeta Ludowa” 1945 rok, „Chłopskie Życie Gospodarcze” z 1935 roku oraz liczne i różnorodne opracowania (s. 169–172). Została zaopatrzona w indeks nazwisk (s. 173–178).

Książkę polecam środowisku wiciarzy, ludowców, badaczom i miłośnikom dziejów ruchu ludowego. Sięgnąć do niej mogą także regionaliści związani z ziemią łódzką.

Mirosława Bednarzak-Libera
Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie